

Asia: VN/17688/2021

Työryhmän selvitysluonnos: datanhallinta-asetuksen kansallinen täytäntöönpano

Oletteko samaa mieltä datanhallinta-asetuksen sisällön kuvauksesta? Vaatiiko jokin kohta mielestänne lisää selvennystä, jotta pystytte soveltamaan datanhallinta-asetusta?

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto työryhmän datanhallinta-asetuksen (DGA 3 ja 4 luku) kansallisen täytäntöönpanon selvitysluonnoksesta.

Datanhallinta-asetuksen tavoitteena on eurooppalainen kehys datan jakamiselle ja luoda yhteinen eurooppalainen data-avaruus sekä yhteentoimivat datan sisämarkkinat. Asetus on sellaisenaan suoraan sovellettava, joten selvitys keskittyy julkisen sektorin täytäntöönpanotyöhön. Tehty selvitys tukee ministeriöiden tehtäviä EU-oikeudenmukaisuuden varmistamisessa sekä muodostaa jaetun näkemyksen EU:n datanhallinta-asetuksen sisällöstä, vaatimuksista, vaikutuksista sekä säädösmuutosten tarpeesta erityisesti julkishallinnon kannalta.

Sitra toteaa, että selvitys on tarpeellinen sekä hyvin valmisteltu ja selkeä.

Selvityksessä esitetään liikenne- ja viestintävirasto Traficom nimeämistä toimivaltaiseksi viranomaiseksi. Sitra kannattaa esitystä sekä toteaa että viraston riittävät resurssit uusien uusien tehtävien hoitamiseksi tulee varmistaa. Uuden viranomaisen toiminnassa laaja yhteistyö on tärkeää, esimerkiksi ohjeita, malleja ja pohjia tarvitaan jo ennen asetuksen voimaantulusta 24.9.2023.

Välityspalvelujen sekä data-altruismien ja data-altruismiperustaisten organisaatioiden osalta selvitystä olisi syytä tarkistaa ja terävöittää sekä esittää konkreettisia esimerkkejä. Esimerkiksi määritelmiä on syytä selventää. DGA-asetuksessa ja selvityksessä käytetään termiä uudelleenkäyttö (DGA, artikla 2, engl. re-use). Toisaalta terveysdataan liittyen käytetään termiä toisiokäyttö tai toissijainen käyttö, vertaa esimerkiksi eurooppalaisen terveysdata-alueasetusehdotus (EHDS, artikla 2, engl. secondary use) ja Suomen laissa sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019, 3 §). Uusiokäyttö ja toisiokäyttö eivät ole täsmälleen sama asia, toisiokäytöllä tarkoitetaan samojen tietojen käyttöä muissa kuin ensisijaisissa käyttötarkoituksissa.

Selvitys keskittyy datanhallinta-asetukseen, mutta sen tulisi huomioida myös DGA-asetukseen liittyvät keskeiset EU-instrumentit ja niistä juontuvat viranomaistehtävät siinä määrin, kuin niillä on kosketuspintaa käsiteltävänä olevaan datanhallinta-asetukseen (esimerkiksi datasäädösehdotus). Näin varmistettaisiin, että kokonaisuus pysyy loogisena ja täytäntöönpanoon riittävään toteutukseen on varauduttu.

DGA-asetuksessa ja selvityksessä käytetään termejä anonymisointi ja pseudonymisointi, ilman määrittelyä. Termit eivät ole identtiset. Lisäksi on olemassa kolmas termi, de-identifiointi. Termien erot ovat merkityksellisiä terveysdatan puolella, esimerkiksi genomitiedon käsittelyssä.

Täytäntöönpanon osalta voi olla haaste tunnistaa data, joka kuuluisi vain datanhallinta-asetuksen soveltamisalaan, ja vastaavasti mikä muu sääntely on otettava huomioon, kun jotakin dataa käytetään. Epäselvyyttä voi myös aiheuttaa se, mitkä toiminnot ovat pakollisia ja mitkä vapaaehtoisia.

Oletteko samaa mieltä nykytilan arvioinneista? Miten datanhallinta-asetus vaikuttaa toimintaanne?

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Datanhallinta-asetus on reilun datatalouden kannalta erittäin tärkeä. Datan hyödyntäminen ja jakaminen luovat hyvinvointia, kilpailukykyä ja auttaa kehittämään yhteiskuntaa. Reiluus tarkoittaa, että yksilöiden, yritysten ja yhteiskunnan edut ovat tasapainossa. Sitra toimii aktiivisesti eurooppalaiseen arvopohjaan perustuvan ihmislähtöisen ja reilun datatalouden rakentamisessa erityisesti Reilun datatalouden teema-alueella ja sen projekteissa ja hankkeissa (1).

Sitra on mukana EU-projektissa, jotka liittyvät data-avaruuksiin ja myös DGA-asetukseen. Sitra koordinoi terveysdata-avaruuden TEHDAS-hanketta "Joint Action towards the European Health Data Space" (2, 3) ja on mukana data-avaruuksien tukikeskushankkeessa "DSSC Data Spaces Support Centre" (4, 5). TEHDAS-projektissa on esimerkiksi kolme julkaisua, joissa käsitellään muun muassa data-altruismia ja data-altruismiorganisaatioita terveysdatan näkökulmasta.

Sitralla on myös erinäisiä omia julkaisuja, jotka ovat hyödyllisiä DGA-asetuksen kannalta, esimerkiksi Sitran työpaperi "EU-sääntely rakentaa reilumpaa datataloutta – Euroopan viiden datalainsäädäntöehdotuksen tarjoamat mahdollisuudet yrityksille, yksilöille ja julkiselle sektorille" (6) sekä "Reilun datatalouden sääntökirja" (7), joka sisältää dataverkoston rakentamista helpottavia työkaluja ja sopimus pohjia.

1) Reilu datatalous. Sitra. <https://www.sitra.fi/teemat/reilu-datatalous/>

2) TEHDAS Joint Action Towards the European Data Space. 2023. <https://tehdas.eu>

3) TEHDAS-yhteistoimintahanke. Sitra. 2023. <https://www.sitra.fi/hankkeet/tehdas-yhteistoimintahanke/>

4) Data Spaces Support Centre. Sitra. 2023. <https://www.sitra.fi/hankkeet/data-spaces-support-centre/>

5) DSSC Data Spaces Support Centre. 2023. <https://dssc.eu>

6) EU-sääntely rakentaa reilumpaa datataloutta. Sitra. 7.6.2022. <https://www.sitra.fi/julkaisut/eu-saantely-rakentaa-reilumpaa-datataloutta/>

7) Reilun datatalouden sääntökirja. Sitra. 2022. <https://www.sitra.fi/julkaisut/reilun-datatalouden-saantokirja/>

Vapaamuotoiset huomiot selvityksestä

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sitra pitää tärkeänä, että DGA-asetuksessa mainittujen keskitetyn tietopisteen (artikla 8), datan välityspalvelun suhteen toimivaltaisen kansallisen viranomaisen (artikla 12) sekä data-altruismipohjaisten organisaatioiden rekisteröinnin suhteen kansallisen toimivaltaisen viranomaisen (artikla 23) järjestäminen hoidetaan viipymättä. Näillä on merkitystä esimerkiksi terveysdatan jakamisessa ja toisiokäytössä.

Selvityksessä yksityisen sektorin tarpeet ja kilpailukyvyyn varmistaminen eivät ole nousseet esille. Esimerkiksi sana "yritykset" mainitaan ainoastaan data-altruismin yhteydessä (selvitys s. 57). Tältä osin selvitys on jäänyt ohueksi, ja yhteistyötä tarvitaan jatkossa..

DGA-asetuksen artiklassa 22 mainitaan data-altruismipohjaisia organisaatioita koskeva sääntökirja, jossa vahvistetaan asianmukaiset tietovaatimukset, tekniset ja turvallisuusvaatimukset, viestinnän etenemissuunnitelma ja yhteentoimivuusstandardeja koskevat suositukset. Asetuksen mukaan komissio laatii sääntökirjan "tiiviissä yhteistyössä data-altruismipohjaisten organisaatioiden ja asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa". Sitra pitää tarkeana, että sääntökirjan valmistelu toteutetaan avoimesti ja yhteistyössä. ja myös ajoissa, jotta sekä data-altruismipohjaiset organisaatiot että rekisteriviranomaiset pystyvät valmistautumaan.

Pirttivaara Marja
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra